

Bilag 6.9

Kjærgaard, C. 2018. Matrice-minivådområder. Indlæg ved workshop for oplandskonsulenter. Fredericia, d. 1. november 2018

Hotel Postgården, Oldenborggade 4, 7000 Fredericia

09:00-09:30 Ankomst og morgenbuffet

- 09:30-10:00 Status på minivådordrårådeordningen, std. omkostninger, fejlretning af kort, frigivelse af betingede arealer (SIBJ)
- 10:00-11:30 Status på ansøgte 2018 projekter, evt. opgivne, kommunal sagsbehandling, igangsætning, identifikation af barrierer (Oplandskonsulenterne, enten en samlet opgørelse for hvert team hver oplandskonsulent for sig – i alt 15 minutter pr. team)
- 11:30-12:00 Brug af SCALGO-analyse, herunder vurdering af drænafrænsning (SIBJ), I hvilket omfang kan by, skov, udrænet topografisk opland bortskæres? (CHKJ)

Kl.12:00-13:00 Frokostbuffet

- 13:00-14:00 Initiativer og positive/negative erfaringer og barrierer ifht. uopfordrede henvendelser og anden forberedelse af 2019 projekter, herunder mails, breve, telefonisk kontakt og brug af planteavlkskonsulent-kolleger (Oplandskonsulenternes oplæg – 10 minutter pr team)
- 14:00-14:30 Status på inddragelse af lokale følgegrupper/folkevalgte (Oplandskonsulenternes oplæg – 5 minutter pr team)

Kl.14:30-15:00 Eftermiddagsbuffet

- 15:00-15:45 Filtermatricer (CHKJ)
- 15:45-16:00 Status på nitratmåling (CHKJ)
- 16:00-16:30 Status på Kollecto, herunder ønsket brug (FLG)
- 16:30-16:45 Kommunikation om indsatsen (FLG)
- 16:45-17:00 Regneark til Lgd:Brd forhold (SEZA)
- 17:00-17:15 Brug af MiljøGIS (SEZA)
- 17:15-17:30 Overvejelser om GPS-udstyr fra 2019 (SIBJ)

18:00-19:00 aftenbuffet

Matrice-minivådområder

- Hvad, hvordan og hvor meget
- Design, konstruktion og vedligehold
- Perspektiver

Charlotte Kjærgaard, Chefforsker Miljø, SEGES,
E-mail: chkj@seges.dk

SEGES

Hvad er et matrice-minivådområde?

Hvad er et matrice-minivådområde?

- Kulstofbaseret kvælstoffilter hvor drænvandet gennemstrømmer matricen
- I DK anvendes pile-flis som kulstofmedie – testet mellem 10-20 flistyper
- Pile-flis kan opblandes med mineralisk materiale (ikke et krav)
- I drænindløb- og udløbsområdet anvendes et grov porøst mineralisk materiale med høj ledningsevne
- Krav til højdeforskel på indløbskote og udløbskote (hydraulisk gradient)
- Matrice-minivådområder kan beplantes

Filtralite

Woodchips

Seashells

Hoffmann, C.C. & Kjærgaard, C. 2017. Kvælstoffjernelse i matricevådområder. S.93-96. Vand & Jord, nr. 3, 2017

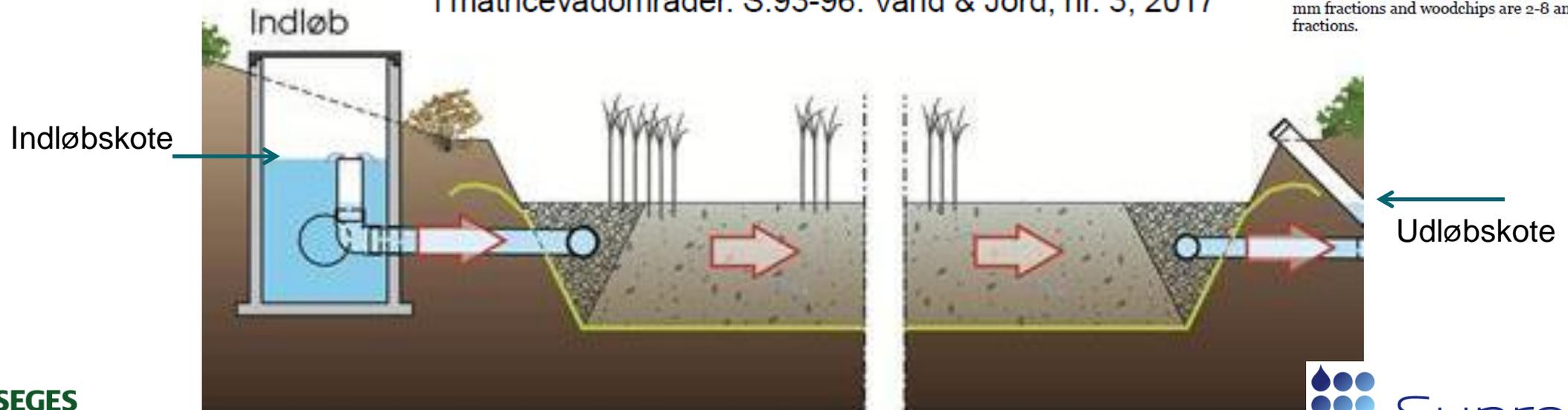

Figure 3. Filter materials. Filtralite and Seashells are 2-5 mm fractions and woodchips are 2-8 and 8-32 mm fractions.

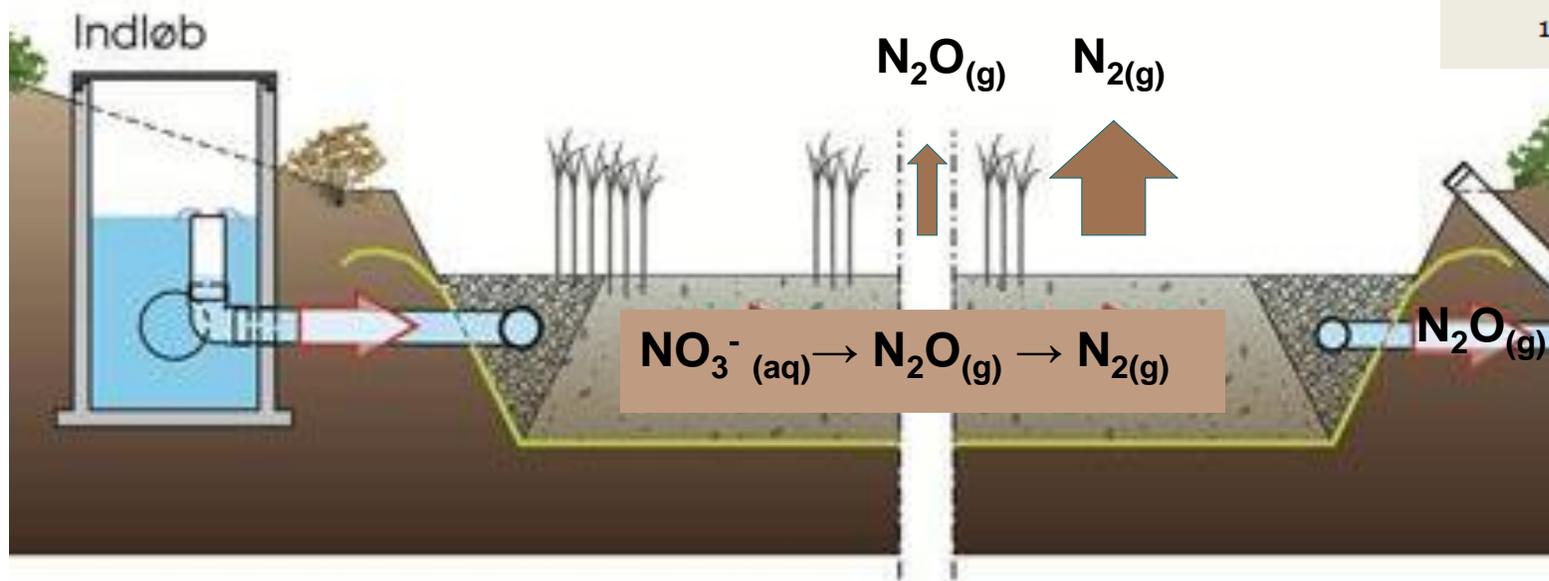
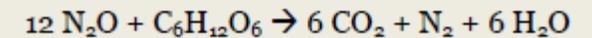
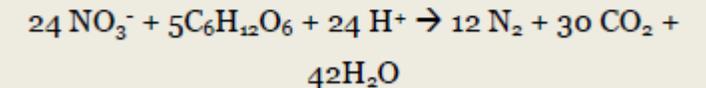
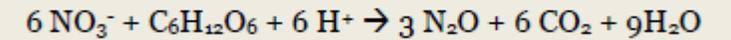
Hvordan virker et matrice-minivådområde?

- Nitrat-N fjernes ved anaerob (iltfri) mikrobiel denitrifikation
- Lattergas (N_2O) er en uønsket metabolit ved denitrifikation (begrænset emission, Bruun et al., 2017)

Main anaerobic biochemical processes in constructed reactive systems

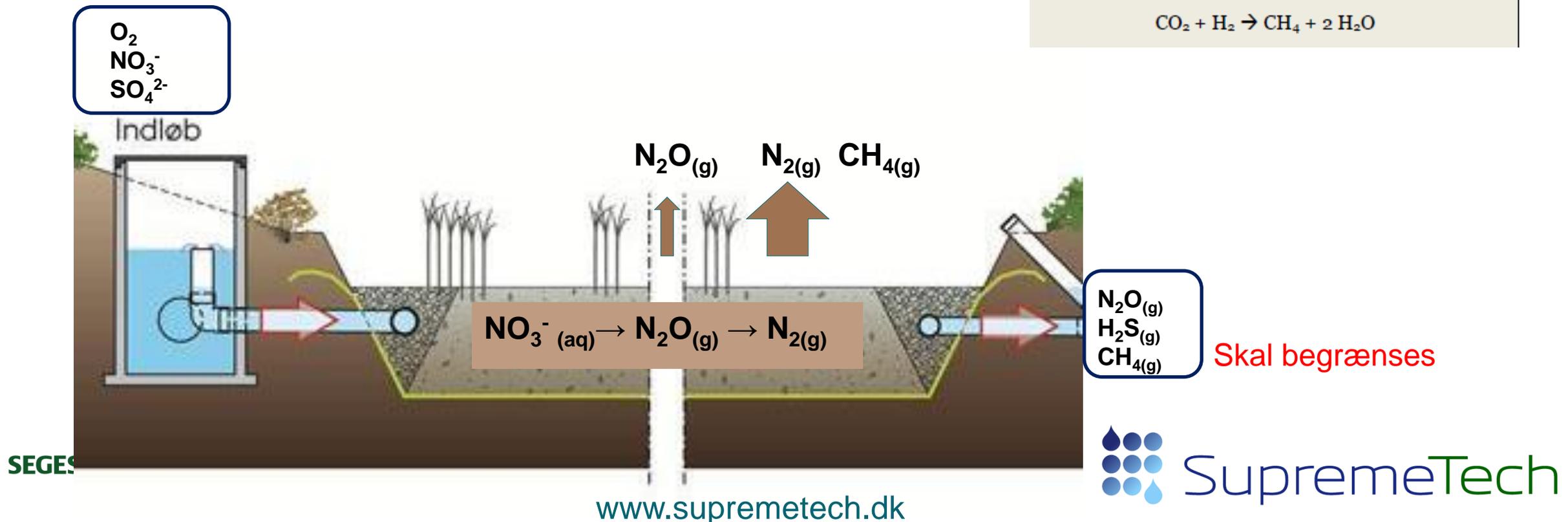
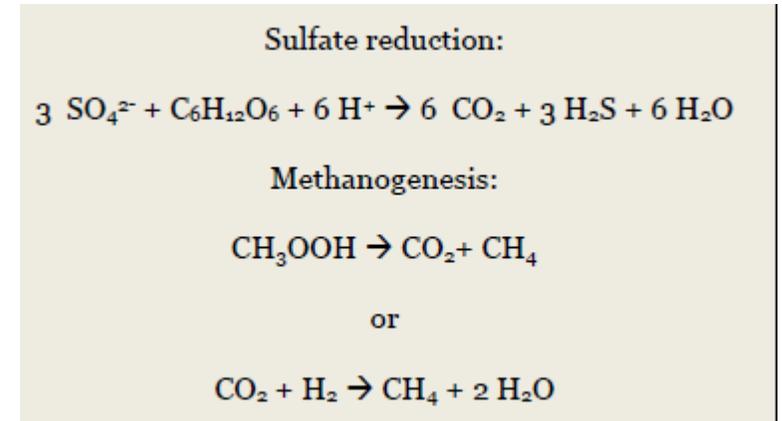
Ordered by most thermodynamically favourable reactions (Ready and Delaune, 2008)

Denitrification:

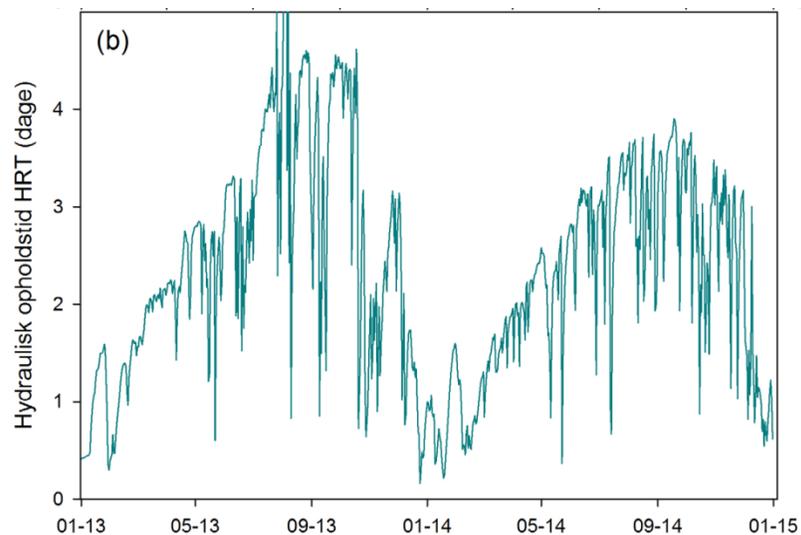
Hvordan virker et matrice-minivådområde – afledte effekter

- Iltforbrug -> ingen/begrænset ilt i udløb – BI₅ lav (**geniltning**)
- Denitrifikation -> lattergas (N₂O) produktion / emission
- Sulfat-reduktion -> produktion af svovlbriende (H₂S) (**geniltning**)
- Metan-produktion (**krav til aerobt grænselag → metan oxidation**)
- Ingen udledning af kulstof (DOC / TOC)

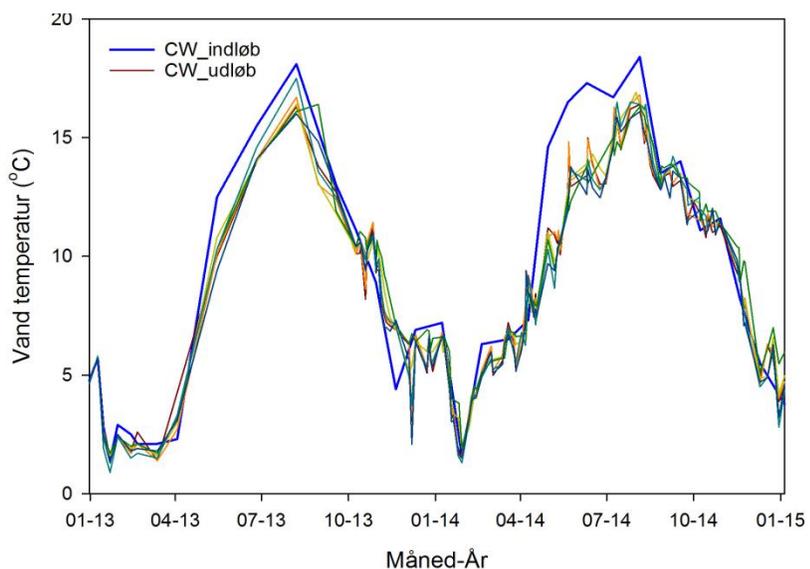

Hvad kontrollerer kvælstofeffekten?

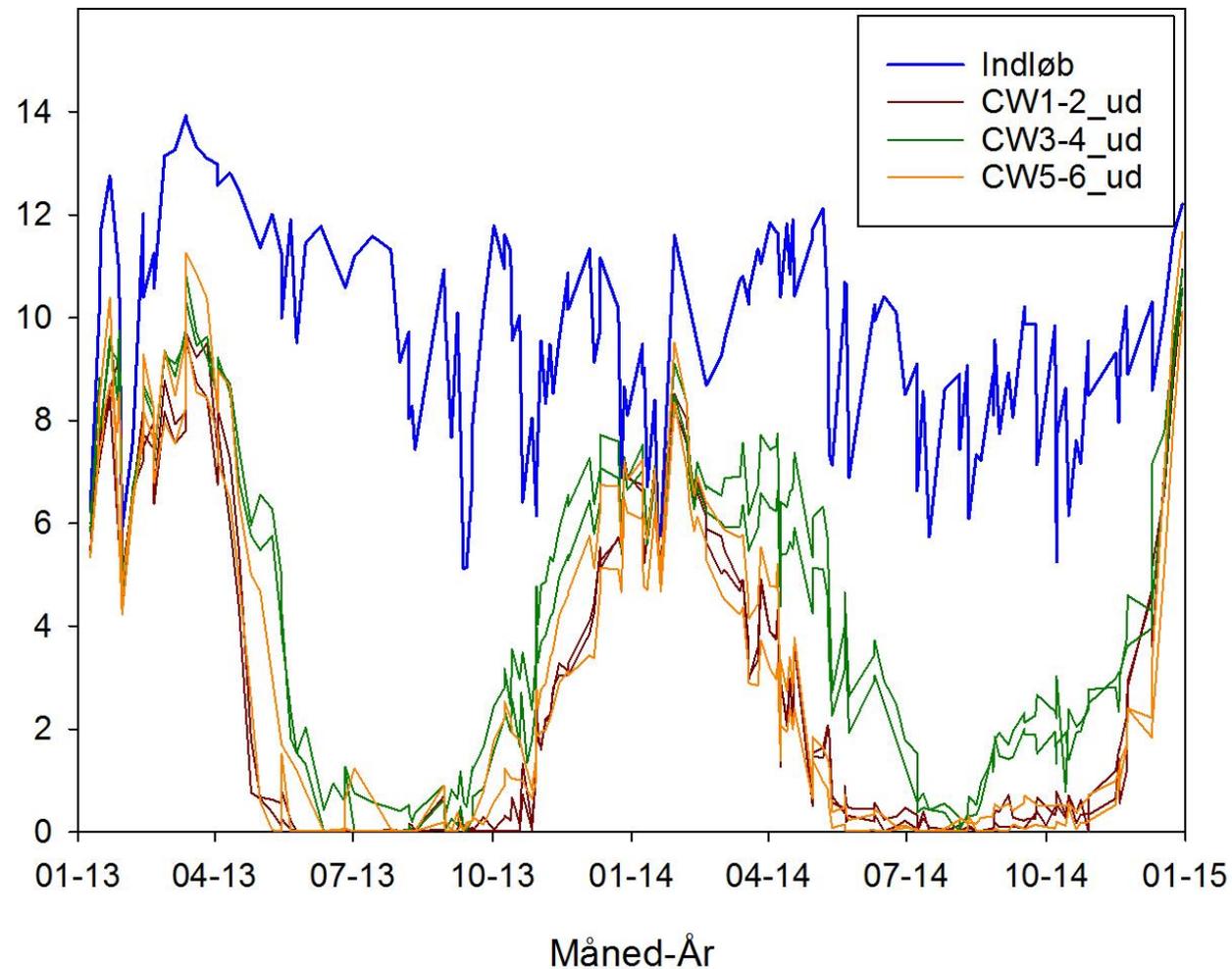
HRT

Vandtemperatur

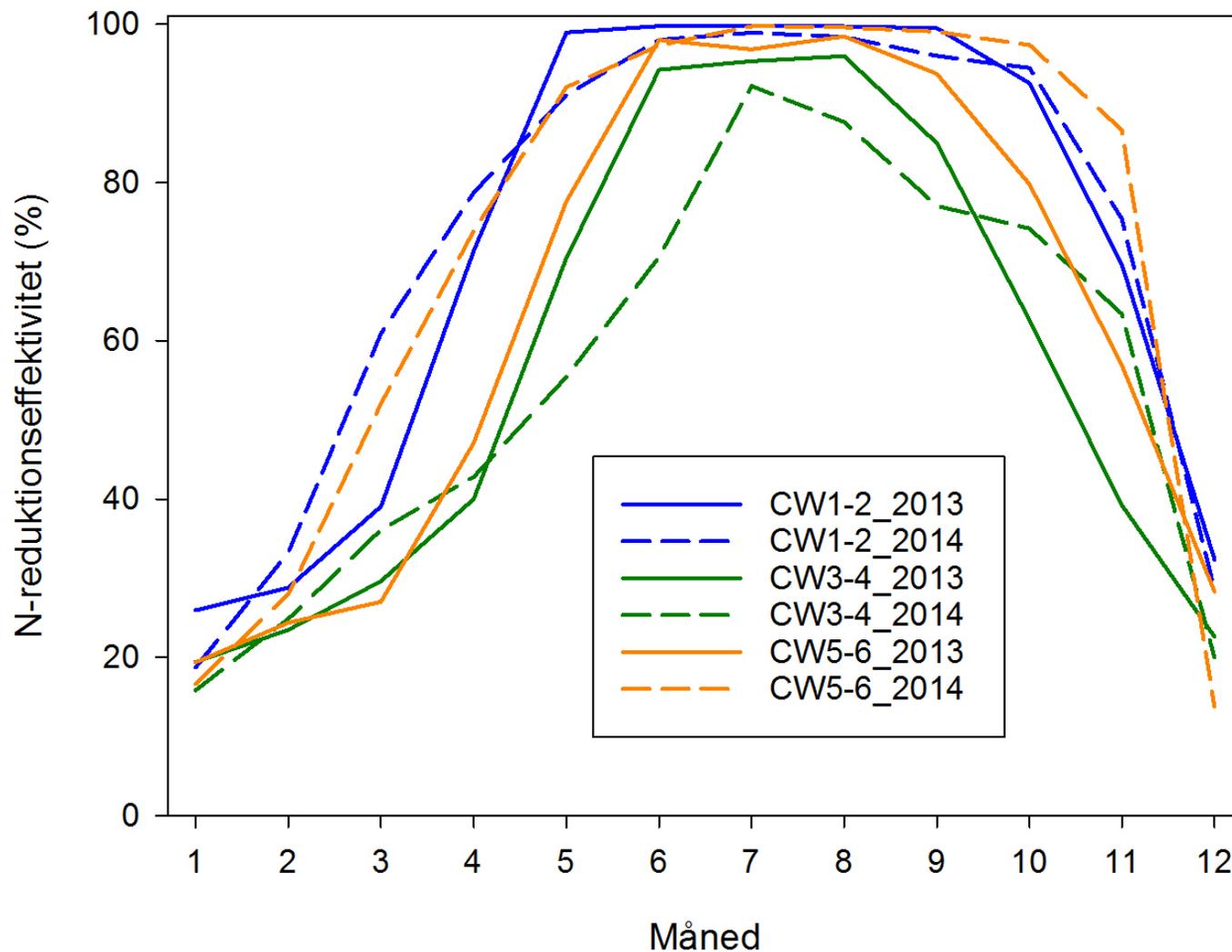
NO₃-N koncentration (mg L⁻¹)

Hoffmann, C.C. & Kjærgaard, C. 2017. Kvælstoffjernelse i matricevådområder. Vand & Jord, nr. 3:93-96.

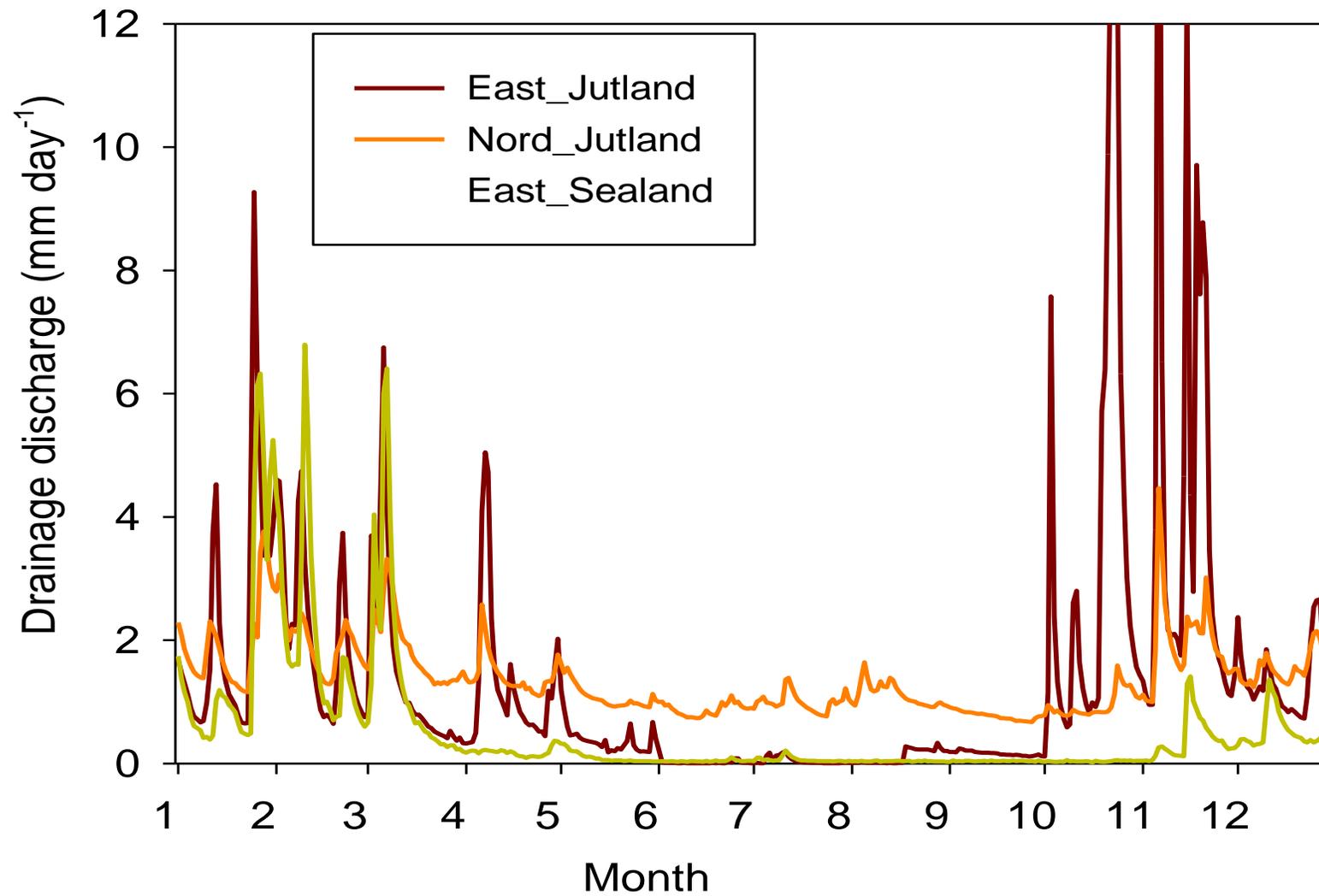
Kvælstofreduktionseffektivitet

TN removal (%) = f (HRT, Water temperature), $R^2=0.85-0.88$

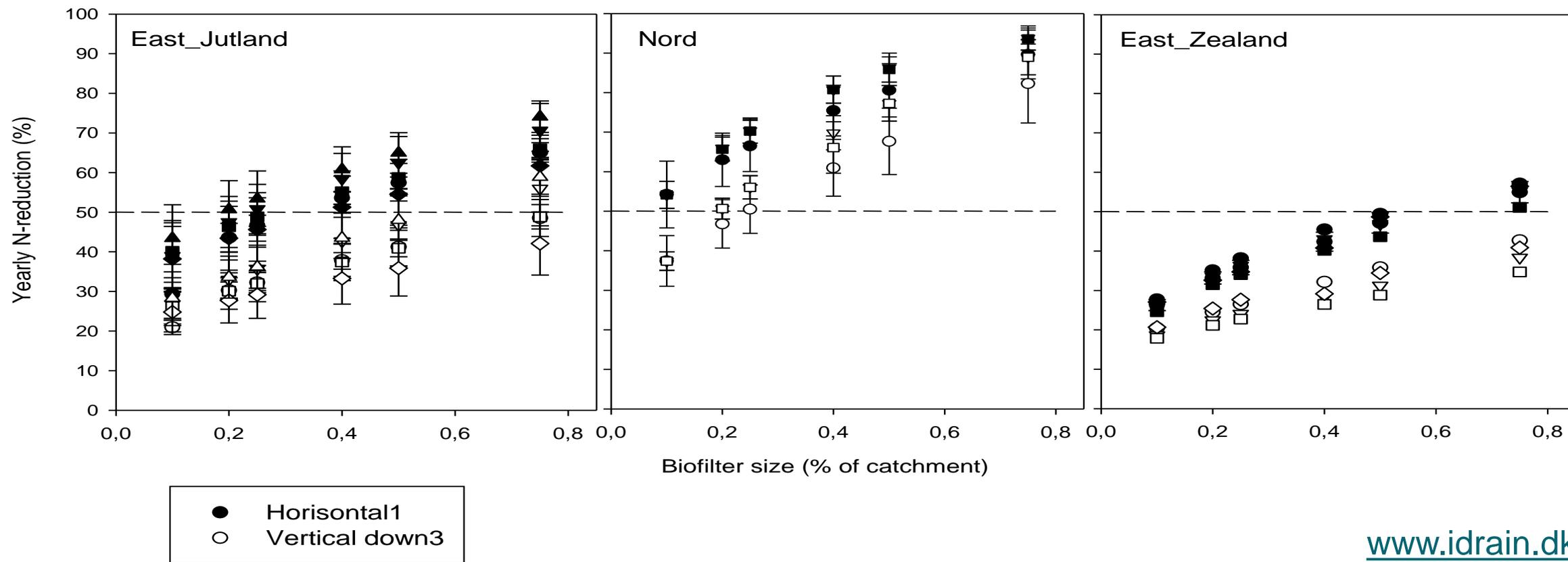
Hoffmann, C.C. & Kjærgaard, C. 2017.
Kvælstoffjernelse i matricevådområder.
Vand & Jord, nr. 3:93-96.

Geografisk analyse af minivådområde effektivitet

www.idrain.dk

Geografisk analyse af minivådområde effektivitet

www.idrain.dk

Kjærgaard, C. & Hoffmann, C.C. 2018. Fagligt grundlag og retningslinjer for etablering af konstruerede matrice-minivådområder, version 1. DCA – Nationalt Center for Fødevarer og Jordbrug, J. nr. 2017-760-000494

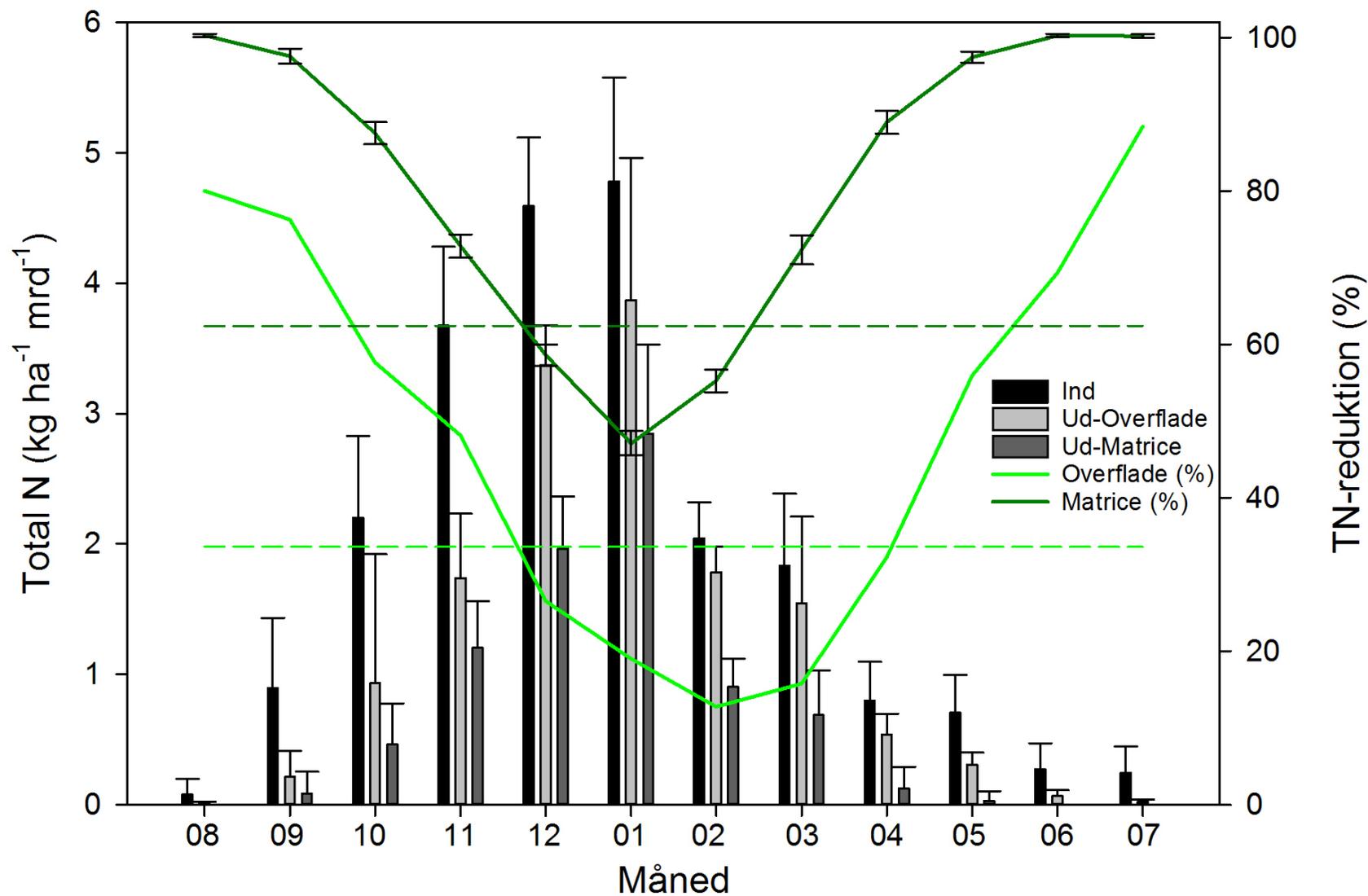
Geografisk analyse af minivådområde effektivitet

www.idrain.dk

Geo region	Monitoring Year	Catchment ha	TN-drain kg/ha	TN-load ton/ha filter	Yearly TN-reduction ton N/ha filter	%
East_Jutland	4	45	22.5	7.5	4.2	47
East_Jutland	4	50	22.0	7.1	4.4	50
East_Jutland	3	30	31.9	9.7	6.2	45
East_Jutland	3	30	40.3	16.1	7.3	46
East_Jutland	3	8,4	27.6	7.6	4.3	54
Nord_Jutland	4	230	31.9	12.8	6.1	50
Nord_Jutland	3	130	13.5	5.4	3.0	56
Nord_Jutland	2	54	16.0	6.4	3.5	55
Nord_Jutland	2	34	60.8	24.3	9.9	41
Nord_Jutland	2	130	15.3	6.1	2.8	69
Mid_Jutland	3	58	10.5	4.2	1.9	69
Mid_Jutland	3	50	12.2	4.9	1.1	66
Mid_Jutland	1	50	12.7	5.1	0.7	43
East-Zealand	1	46	22.0	8.8	3.6	41
East-Zealand	1	49	6.2	2.3	8.9	39
East-Zealand	1	120	8.1	1.2	0.4	35
East-Zealand	1	34	13.1	7.1	2.5	36

Kjærgard, C. & Hoffmann, C.C. 2018. Fagligt grundlag og retningslinjer for etablering af konstruerede matrice-minivådområder, version 1. DCA – Nationalt Center for Fødevarer og Jordbrug, J. nr. 2017-760-000494

Matrice- vs. åbent minivådområde

Design matrice-minivådområde?

Væsentlige anlægsparametre

- Hydraulisk kapacitet Q (m^3/h)
- Hydraulisk effektivitet (placering af ind- og udløb)
- Stuvningsbassin (udjævne peak flow, sedimentationsbassin)

www.supremetech.dk

Hydraulisk kapacitet af filtermatrice

$$Q = K_{sat} A \left(\frac{\Delta H}{L} \right)$$

Afstrømning af vand (Q) gennem en filtermatrice afhænger af 4 parametre

- K_{sat} mættet hydraulisk ledningsevne afhænger af filter/kornstørrelsesfordeling (specifikationer)
- **A** indløbstværsnitsareal
- **ΔH** er højdeforskellen mellem ind- og udløbskote
- **L** er længden af transportvejen

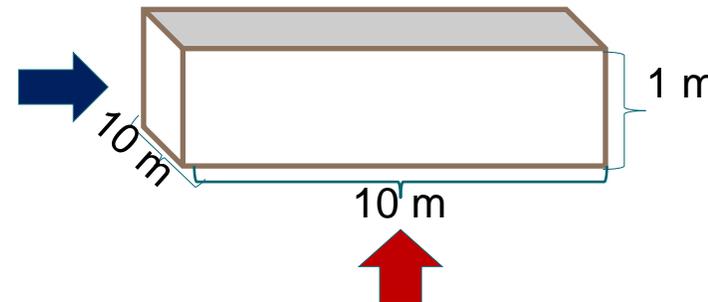
Hydraulisk kapacitet af filtermatrice – horisontal vs vertikal

Tabel 1. Dimensioneringsparametre anvendt ved beregningseksempel i figur 8

	Horisontal strømning	Vertikal strømning
Bassin dybde (m)	1	1
Længdexbredde (m ²)	10×10	10×10
A: Indløbsareal (m ²)	10	100
L: Transportlængde	10	1
K _{sat} : Matrice ledningsevne (cm/dag)*	0,45×10 ⁶	0,45×10 ⁶
ΔH: Hydraulisk gradient (m)	0,15; 0,25; 0,5	0,15; 0,25; 0,5

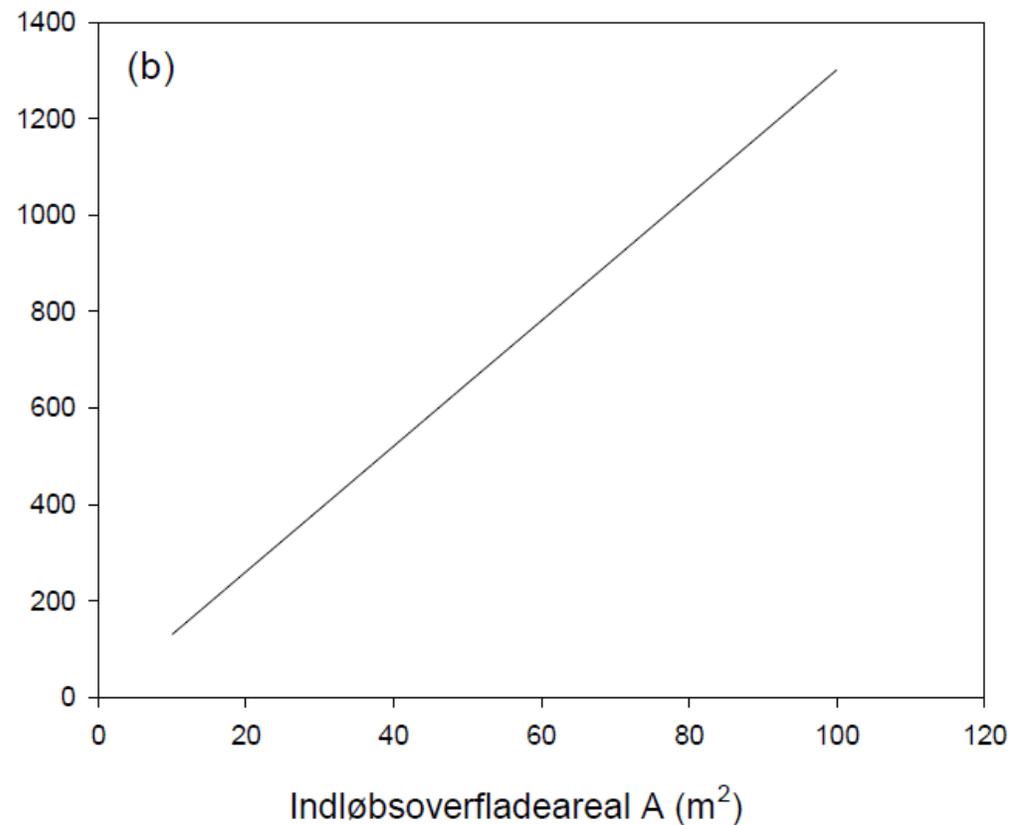
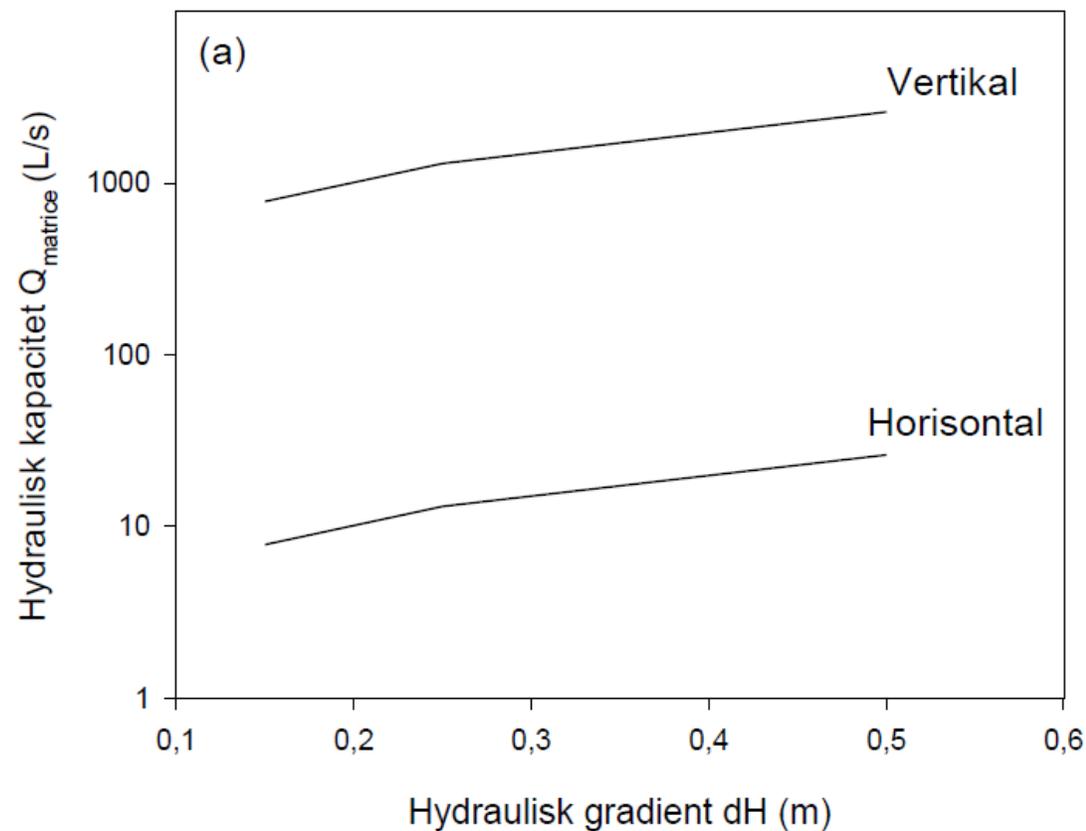
* Baseret på målinger af Canga, E. (2014). Upublicerede resultater

$$Q = K_{sat} A \left(\frac{\Delta H}{L} \right)$$

Hydraulisk kapacitet af filtermatrice – horisontal vs vertikal

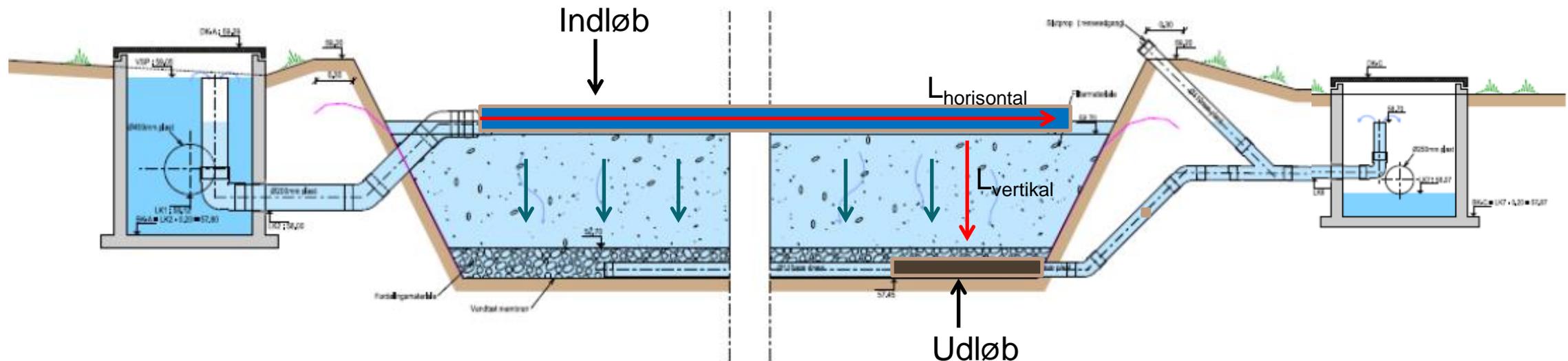
- Typisk vinter drænvandsføring moræneler ~ 1 l/s/ha $\rightarrow$ ved 100 ha ~ 100 l/s
- Peak-flow 2-3 l/s/ha $\rightarrow$ 200-300 l/s

Matrice-minivåd område med kombineret horizontal-vertikal strømning

Anbefalet model for filtermatrice

$$Q = K_{sat} A \left(\frac{\Delta H}{L} \right)$$

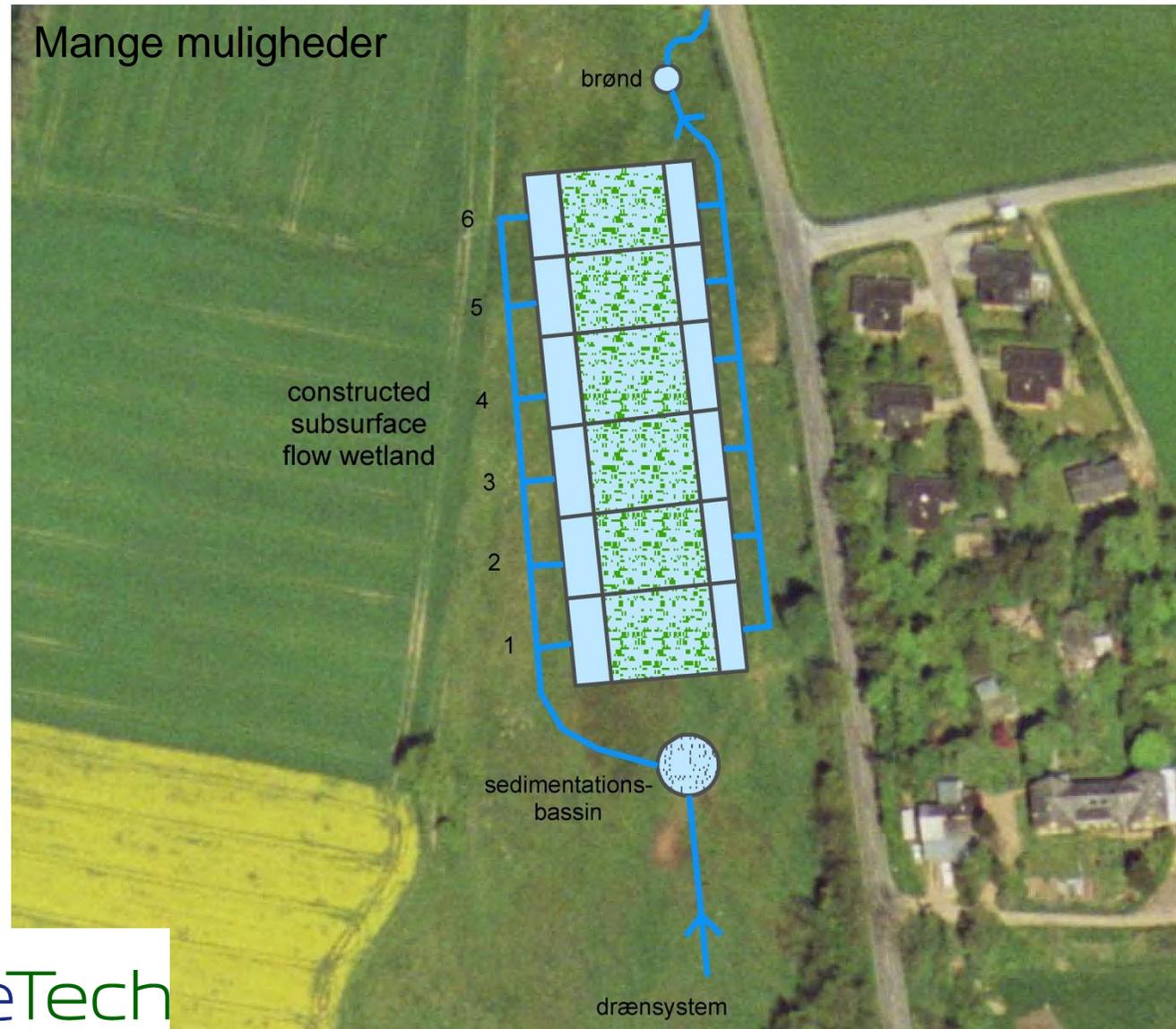
Eksempel: Mark på 100 ha

- Overfladeareal (A): 0,2-0,25% af drænopland = 2.000-2.500 m²
- Hydraulisk gradient (ΔH) = højdeforskel mellem ind- og udløb (0.1-0.25 m)
- Længde (L) = $L_{horizontal}$ xx m, $L_{vertikal}$ 1 m

Konstruktion af matrice-minivådområder

Design af matrice-minivådområder – et eller flere bassiner

www.supremetech.dk

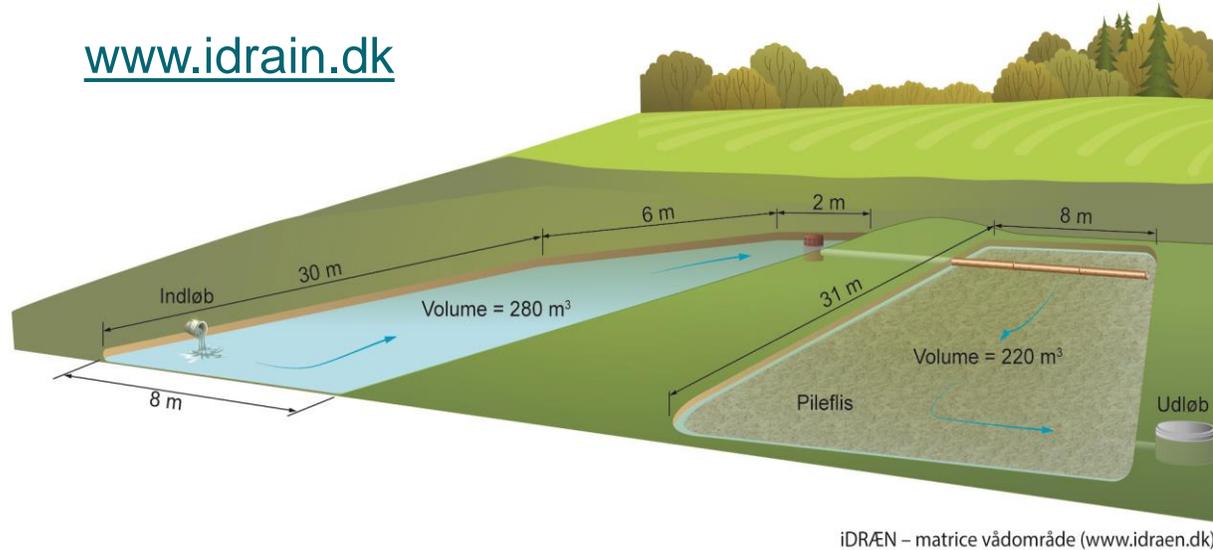

Matrice-minivådområde med stuvningsbassin

www.idrain.dk

Operational SSF-CW

- Storage pond
- Woodchips filter-bed
- Size: 0,2-0,25% of drained catchment
- 50-70% yearly N-removal

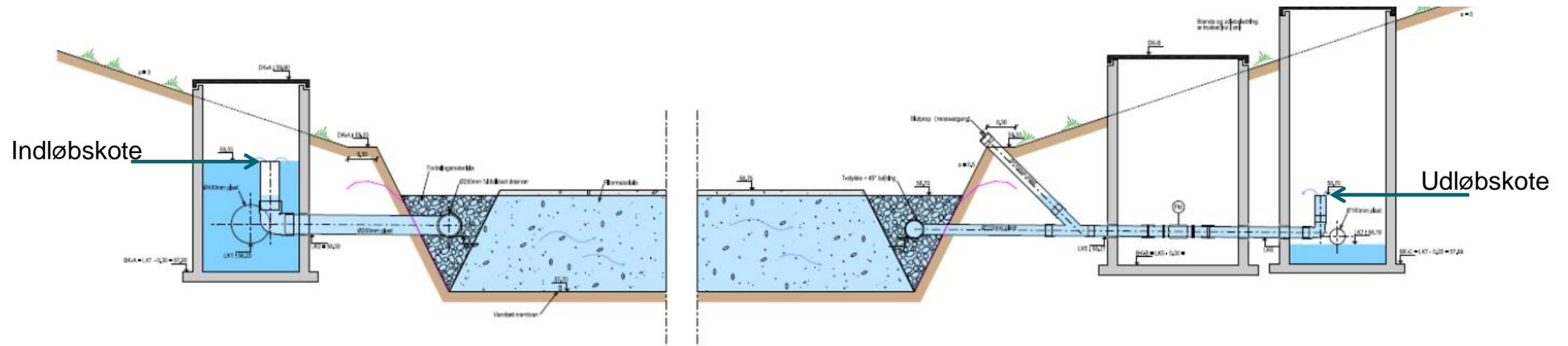
Hoffmann, C.C., Kjærgaard, C. 2017. Optimeret kvælstoffjernelse i matricevådområde. Vand & Jord, nr 3, s. 101-105.

Photo: Charlotte Kjærgaard

Konstruktion af matrice-minivådområder

1. Konstruktion – kombinationsmodellen, overfladeareal proportionalt med drænoiland (0,2-0,25%)
2. Fordelerbrønd med by-pass dræn -> krav til lukning af matrice i sommerhalvåret
3. Højdeforskel mellem ind- og udløbskote (xx cm) - gennemgang

Konstruktion – indløbsbrønd (kote indløb, by-pass dræn)

Konstruktion af matrice-minivådområder

1. Konstruktion – kombinationsmodellen, overfladeareal proportionalt med drænopland (0,2-0,25%)
2. Fordelerbrønd med by-pass dræn -> krav til lukning af matrice i sommerhalvåret
3. Højdeforskel mellem ind- og udløbskote (xx cm) - gennemgang
4. Flis-matricen skal etableres og opretholdes med ≥20 cm flis højde i forhold til vandspejl

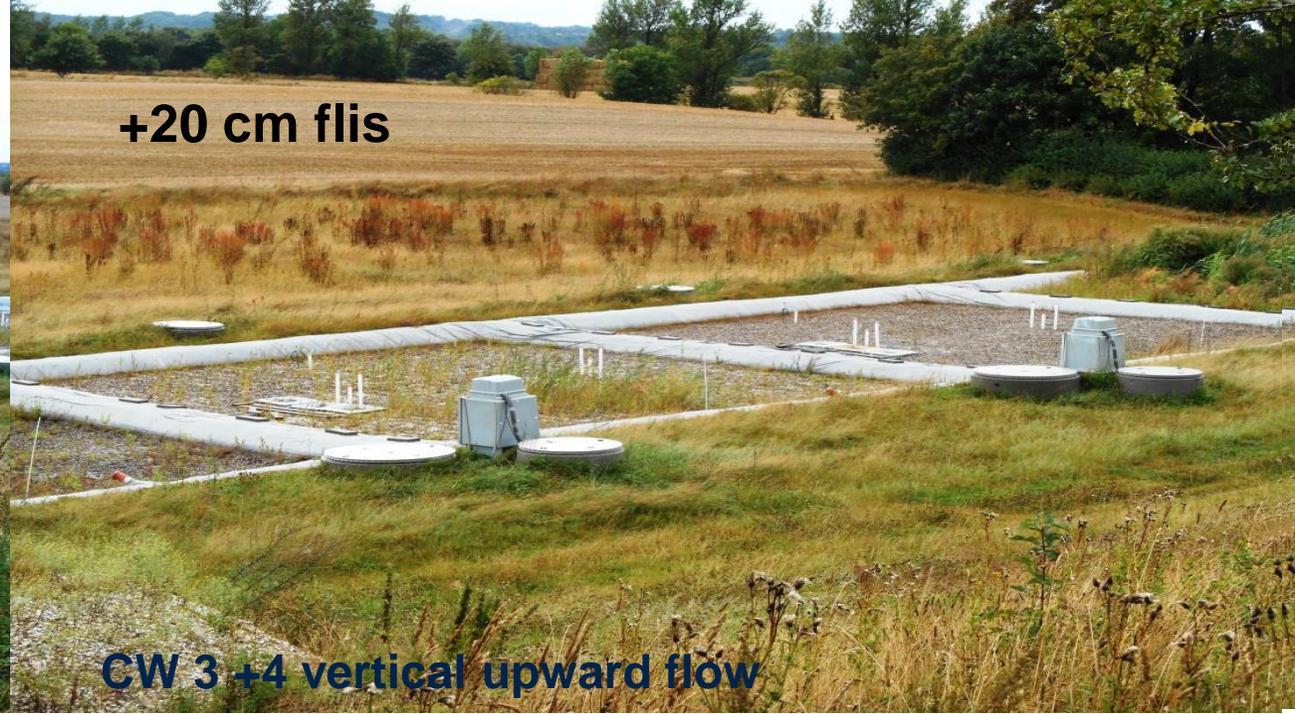
Tilskudsordning til løbende påfyldning af flis undervejs (LBST)

1. Beplantning – skal etableres før etablering af +20 cm flislag

Beplantning

CW 1 +2 horizontal flow

+20 cm flis

CW 3 +4 vertical upward flow

CW 5 vertical down

CW 6 vertical down

Foto: Charlotte Kjærgaard

Konstruktion af matrice-minivådområder

1. Konstruktion – kombinationsmodellen, overfladeareal proportionalt med drænopland (0,2-0,25%)
2. Fordelerbrønd med by-pass dræn -> krav til lukning af matrice i sommerhalvåret
3. Højdeforskel mellem ind- og udløbskote (xx cm) - gennemgang
4. Flis-matricen skal etableres og opretholdes med ≥20 cm flis højde i forhold til vandspejl

Tilskudsordning til løbende påfyldning af flis undervejs (LBST)

1. Beplantning – skal etableres før etablering af +20 cm flislag
2. Drænudløb
  - Iltningsbrønd eller iltningstrappe (ved iltning af vand i brønd kan opnås ≥60% geniltning)
  - Afstandskrav til vandløb (tidskinetik af fældning) – afstandskrav / sommerlukning

Iltningsbrønd

- Geniltning af drænvand (50-65%)
- Svovlbrinte – ved geniltning oxideres sulfid til elementært svovl

Praksis

- Perforerede riste – store overflader, sekvens af riste
- Faldrør - faldhøjde

Perspektiver drænvirkemidler

Tabel 1a. Effekt på kvælstofudledningen (kg N pr ha pr år) og arealkrav (ha) til virkemidler i forhold til 2021 og 2027 målsætningen med den nuværende reguleringen (2019).c

	Måår	ID15 N-indsatskrav kg N år ⁻¹	Virkemiddelseffekt i rodzonen kg N ha ⁻¹ år ⁻¹	Nuværende N-effekt på udledningen kg N ha ⁻¹ år ⁻¹	Arealkrav ved nuværende regulering ha
Efterafgrøder	2021	2.594	30	11,4	228
	2027	3.791			333
Udtagning	2021	2.594	50	19,0	137
	2027	3.791			200
Minivådområder	2021	2.594	13,5	6,75	384 (3,84)*
	2027	3.791			562 (5,62)*
Matrice- minivådområder	2021	2.594	27	13,5	192 (0,38)*
	2027	3.791			281 (0,56)*

Økonomiske perspektiver drænvirkemidler

Tabel 4. Omkostninger ved målopfyldelse med den nuværende (2019) regulering for de fire virkemidler hhv. efterafgrøder, udtagning, minivådområder og matriceminivådområder for indsatsårene 2021 og 2027

	Indsatsår	Omkostning virkemiddel kr ha ⁻¹ år ⁻¹	ID15 arealkrav ha	Omkostning ID15 opland kr år ⁻¹	Udbredelsesareal arealkrav ha	Omkostning ved udbredelsesarealkrav Mio kr år ⁻¹
Efterafgrøder	2021	700	228	159.250	195.000	137
	2027	700	333	232.750	285.000	200
Udtagning	2021	4000	137	546.000	117000	468
	2027	4000	200	798.000	171.000	684
Minivådområder	2021	650*	384 (3,84)*	249.744	329.333	214
	2027	650*	562 (5,62)*	365.011	481.333	313
Matrice- minivådområder	2021	380**	192 (0,38)*	73.002	164.667	63
	2027	380**	281 (0,56)*	106.696	240.667	92

*Omkostning ved minivådområder er opgjort som etableringsomkostninger afskrevet over 10 år

** Omkostningen ved matriceminivådområder er opgjort som etableringsomkostninger afskrevet over 5 år